

Микола ШАПА,
*к.т.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
та управління проектами ДРІДУ НАДУ*

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.

Розвиток українського суспільства та бурхливі політичні процеси, що відбуваються останнім часом в нашій країні, різною мірою впливають на всі царини життя усіх без винятку верств населення. Зусилля влади як у зовнішній, так і у внутрішній політиці спрямовані на наближення управлінських та соціально-економічних структур до європейських моделей, успіх яких підтверджений досвідом. Так, в Україні відбувається активний поступ процесів децентралізації та адміністративно-територіальної реформи [1, 2]. Крім того, зараз вже активно відбуваються процеси створення об'єднаних територіальних громад, особливо в сільській місцевості, і це викликає зміни умов господарювання, вимагає формування нових поглядів та підходів, а також створює нові можливості для цього.

Метою даного дослідження є визначення найпріоритетніших напрямів екологічного розвитку сільської місцевості в умовах об'єднання територіальних громад.

Поле проблем, що можуть бути викликані вищезазначеними процесами, насправді дуже широке, і його дослідження потребує окремого розгляду. Зараз же ми розглянемо лише екологічні, природно-ресурсні та деякі соціальні аспекти, які потребують негайної уваги.

Найперше, слід звернути увагу на те, як, за якими принципами утворюються об'єднані територіальні громади. Відповідно до закону, громади утворюються в межах адміністративних одиниць, що управляються місцевими (сільськими та селищними) радами. Це накладає на процес деякі системні обмеження. Виключним принципом, яким відбувається їх об'єднання, є воля самих сільських громад. Далі працюють соціально-економічні механізми. Відтак, процес об'єднання має дещо хаотичні ознаки. До уваги, безумовно, самими громадами береться прибуток тої чи іншої громади, наявність якихось можливостей, якими можна скористатись тощо. Однак в поле уваги абсолютно не потрапляють такі чинники, як: оптимальне функціональне зонування територій, оптимальний режим природокористування (за Г. О. Бачинським) [3], геоекологічні умови, географічні, гідрологічні та інші чинники. Проте врахування їх під час утворення територіальних об'єднань може як посприяти їх успішному розвитку в майбутньому, так і, в разі нехтування, викликати занепад.

Іншим важливим моментом, що потребує ретельного аналізу, є визначення пріоритетних проблем громад, на розв'язання яких слід спрямувати зусилля в першу чергу. Відповідно до сучасних наукових поглядів у теорії

прийняття управлінських рішень [4] виділяють 3 групи проблем: 1) можливості; 2) кризові проблеми; 3) рутинні проблеми. Останні дві групи проблем можуть виявляти самі себе (а кризові обов'язково виявляють), перша ж група, дуже важлива, потребує докладання певних зусиль для виявлення. Рутинні проблеми є структурованими, тобто існують вже розроблені альтернативи управлінських рішень щодо їх розв'язання. Кризові проблеми, як правило, не мають чітких існуючих альтернатив, тому часто вимагають застосування нестандартних підходів. Найцікавішими, звичайно, є проблеми-можливості, які самі себе не виявляють і, як правило, не має досвіду розв'язання аналогів в минулому. В той же час, виявлення таких проблем і приділення їм належної уваги створює сприятливі умови для інноваційного розвитку. Проте в минулі десятиліття увага в селах приділялася переважно кризовим та рутинним проблемам, подекуди розглядалися дрібні можливості, і те майже скрізь – структуровані. Для виведення розвитку села на вищий рівень потрібен був сильний імпульс, яким і можуть стати процеси децентралізації та об'єднання.

Послугуючись вище наведеними тезами, спробуємо виділити напрями, де слід шукати нові можливості, а також врахувати основні вимоги до розвитку нових територіальних утворень.

Майже очевидно, що одною з найперших умов розвитку об'єднаних утворень буде інноваційність управлінських рішень, оскільки інновація сама по собі є діалектичним запереченням існуючого рівня, а отже, сприяє розвитку. Не менш важливою умовою є наявність цінності, суспільної корисності рішень, проектів що приймаються, для всієї людської складової громади, тобто охоплення інтересів усіх людей. З огляду на те, що в нашій країні, багатій на землі, сільська місцевість, виробляючи значну кількість аграрної продукції, в той же час буває дуже убогою, то сама собою виникає вимога до напрямів розвитку, щоб таке положення змінити на краще. Щільно до цієї проблеми прилягають відсутність в селах інфраструктури та культурного розвитку. Отже, треба віддавати перевагу можливостям, які у майбутньому зроблять громади самодостатніми і дадуть змогу жити достойно.

Значні можливості відкриваються для громад, що об'єднуються, у випадку комплексної інтеграції природно-екологічних умов на території об'єднаної громади. Це стає можливим у разі укрупнення громад навколо значних природних об'єктів та територій з повним комплексом природно-екологічних умов. З точки зору геоінформатики це можуть бути лінійні та полігональні об'єкти. Наприклад, велика річка або її ділянка, комунікації лінійні, полігональні: лісовий масив, гірський масив, озеро, водо розділи та басейни малих степових річок, плавні, болота тощо.

Іншими важливими аспектами екологічного розвитку є запровадження нових методів та технологій господарювання. Безумовним пріоритетом (переважно через подорожчання енергоносіїв) тут користується альтернативна енергетика. Вона представляється впровадженням проектів створення установок біогазу, малої гідроенергетики, вітроелектростанціями, обладнанням будівель з метою підвищення їх енергоефективності, виробництво твердого

палива з відходів сільськогосподарського виробництва. Проте, не менш перспективними є такі напрямки, як органічне землеробство та тваринництво.

Наступну групу пріоритетних напрямків розвитку складають рішення та проекти, присвячені розв'язанню проблем, що пов'язані з життєзабезпеченням (в екологічному контексті) самої громади. Вже сьогодні в багатьох місцевостях відчувається брак питної води належної якості, а подекуди проблема вже набула кризових ознак. Особливо це стосується українського степу. Крім того, організація сільського водопостачання здатна покращити якість сільського побуту, наблизити якість життя до європейського рівня. Міжнародні організації присвячують цьому напрямку значні ресурси [5, 6]. Все більше обертів набирає проблема утилізації твердих побутових відходів у селах. Специфіка проблеми полягає у збільшенні споживання промислових товарів, пакувань та інших, раніше не властивих для села предметів та матеріалів, а також відсутності досвіду розв'язання. Якщо у містах, принаймні, намагаються, хоч і не завжди вдало, цю проблему вирішити, то в селах тривалий час її просто не помічали. Отже це – ще один важливий напрям застосування інноваційних проектів.

Нарешті, необхідно зазначити, що громади повинні вийти на такий рівень розвитку, коли зможуть забезпечити належний рівень життя населення і примножити своє майно і добробут. А це неможливо без створення громадських агропідприємств з заготівлі, переробки та реалізації продукції.

Насамкінець слід зазначити, що в Україні є історичний досвід ефективного функціонування громад за звичаями. На сьогодні необхідно пригадати принципи, відомі в минулому і розвивати ці звичаї, закріплюючи їх у статутах громад.

Таким чином, пріоритетними напрямками екологічного розвитку сільських територій слід визначити: створення значних (за територією та сукупністю екологічних умов) громад на основі природно-територіальних об'єктів, розробку і реалізацію екологічно орієнтованих інноваційних проектів з енергетики та енергоефективності, органічного землеробства та тваринництва; розвиток сільського водопостачання; організація збору та утилізації твердих відходів; створення агропромислових підприємств та торговельних організацій для громад; закріплення екологічних пріоритетів у статутах. Кожному з цих напрямів належить приділити окрему увагу, і провести, в подальшому, відповідні наукові дослідження й проектні розробки.

Список використаних джерел

1. «Про добровільне об'єднання територіальних громад» / Закон України від 05.02.2015 №157-VIII. – ВВР, 2015, №13, ст. 91.
2. «Про засади державної регіональної політики» / Закон України від 05.02.2015 №156-VIII. – ВВР, 2015, №13, ст. 90.
3. Основи соціоекології : навч. посібник. / За ред. Г.О.Бачинського. – К. : Вища школа, 1995. – 238 с.
4. Волошин О. Ф. Моделі та методи прийняття рішень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Ф. Волошин, С. О. Машенко. – 2-ге вид., перероб. та

- допов. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – 336 с.
5. Сільське питне водопостачання в Україні : практ. посіб. /Авт.-упор. : А. М. Копитін, І. П. Слободенюк. – Розроб. в рамках швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні». – К., 2011. – 180 с.
 6. Сороковський В. Організація питного водопостачання у селах Швейцарії. Наук.-практ. видання / В. Сороковський, С. Сороковська ; швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія». – 2012. – 56 с.